

הלכות מזוזה

סימן ו

שמירת המזוזה

שאינן לו חלק לעולם הבא והרי הוא מכלל הטפשים כו'.

ולבאורה צע"ג שהרי כלל גדול אמרו חז"ל (פסחים ג, ב) לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אפילו שלא לשמה, וכן נפסק ברמב"ם סוף הלכות תשובה (והאריך בזה בפירוש המשניות שלו סנהדרין (ר"פ חלק), וכתב שמזרזין אותם על זה ומחזקין כוונתם שיעשו מצוות לשם שכר, עיין שם). ובפסחים (ח, א"ב) הנותן סלע לעני בשביל שיחי' בני הרי זה צדיק גמור. ומאי שנא מזוזה שאם עושה המצוה לשם שמירתה הרי הוא מכלל הטפשים ועד שאין לו חלק לעולם הבא.

ובאמת נראה, דאדם המכוין בקביעת מזוזה לשם שמירה אינו נקרא עושה שלא לשמה כלל, שהרי ענין השמירה הוא חלק מגוף המצוה (עיין ב"ח לטור יו"ד (ריש הל' מזוזה) שהשמירה של המזוזה אינה כענין שכר מצוה אלא הוי "הנאה וריוח מגוף המצוה").

והנע בעצמך: חייבים לקבוע מזוזה בטפח החיצון כי היכי דתנטרי', היינו לעשות מעשה לשם שמירה, ואין לו לכוין בשעת מעשה שעושה זאת לפי שהמזוזה שמירה? ותו, הרי נוהגים

כתב הרמב"ם בהלכות מזוזה (פ"ה ה"ד): אלו שכותבין מבפנים [המזוזה] שמות המלאכים או שמות קדושים או פסוק או חותמות הרי הן בכלל מי שאין להם חלק לעולם הבא, שאלו הטפשים לא די להם שבטלו המצוה אלא שעשו מצוה גדולה שהיא יחוד השם של הקב"ה ואהבתו ועבודתו כאילו הוא קמיע של הניית עצמן כמו שעלה על לבם הסכל שזהו דבר המהנה בהבלי העולם.

1234567

ובכסף משנה הקשה מהא דאמרו בפרק הקומץ (מנחות לג, ב) גבי מזוזה צריך להניחה בטפח הסמוך לרשות הרבים, אמר רב הונא מאי טעמא כי היכי דתנטרי'. הרי שהמזוזה שומרת את הבית. ומשני, "דאין הכי נמי שהמזוזה שומרת הבית כשהיא כתובה כתקנה, לא המלאכים הכתובים בה מבפנים. וגם אין הכוונה בעשייתה לשמור הבית אלא צריך שיכוין לקיים מצות הקב"ה וממילא נמשך שתשמור הבית". עכ"ל.

ומשטחיות לשון הכסף משנה בסוף דבריו משמע שלדעת הרמב"ם גם אדם המכוין בעשיית מזוזה כשרה שתהא לשם שמירה (אף שלא הוסיף בה שמות מלאכים) עליו נאמר

אך ורק בשביל הריוח שיוצא מגוף המצוה הרי זה קיום מצוה שלא לשמה, וזהו שהוזקק הטור להדגיש לאחרי שביאר כיצד השמירה היא מגוף המצוה שמכל מקום גם במצוה זו אפשר להיות קיום שלא לשמה, כשאין מגמתו קיום מצות בוראו אלא אך ורק השמירה של המזוזה. וזהו שכתב הטור שכוונת המקיימה תהי' לקיום מצות הבורא, אע"פ שקיום המצוה מחייב שהאדם יכוין שצונו לקבוע מזוזה לשמירה על פתח הבית, כי צריכים ליזהר שמגמתו תהי' קיום מצות בוראו, דאם לא כן הוי קיום מצוה שלא לשמה. אך אף גם זאת אין בכך איסור אלא רק שחסר בשלימות קיום המצוה כי עושה אותה שלא לשמה.

ועל פי כל זה תמוהים לכאורה דברי הרמב"ם שאדם החושב שמזוזה מהנה לאדם בהבלי העולם אין לו חלק לעולם הבא והוא מהסכלים וטפשים.

אך האמת יורה דרכו, שהדיוק כאן הוא „שעשו מצוה גדולה כו' כאילו הוא קמיע של הניית עצמן“, דהוספת שמות מלאכים בפנים המזוזה מורה שאין כוונתם שהשמירה היא ממצות מזוזה אלא מחשבים זאת לסתם קמיע ומין סגולה, דאם לדעתם השמירה היא מהמצוה מה מקום להוסיף שמות מלאכים בגוף המזוזה, ומזה שלא מסתפקים בפרשיות שבמזוזה מוכח שאין מכוונים לשמירתו ית' שעל ידי קיום המצוה אלא דהוי סתם קמיע וסגולה, ונמצא שאין כאן שום כוונה לקיום מצוה, והרי זה ממש על דרך דברי

לכתוב שם שד"י מבחוץ ומפורש בכ"מ דהטעם הוא לשם שמירה, ובדרכי משה מביא ממהרי"ל (והביאו להלכה בשו"ע) דכשיוצא מן הבית יניח ידו על המזוזה ויאמר ה' ישמר צאתך גו' – הרי ברור שאדם צריך לחשוב שמזוזה הוי שמירה. ואיך יתכן לומר שחייב לעשות מעשה המורה על שמירה (קביעתה בטפח ^{אוצר החכמה} וגם לומר בדיבור ה' ישמר גו' – ורק במחשבתו אין לו לכוין כן. אתמהה.

אלא פשוט וברור, שאדם הקובע מזוזה ומכוין שמצות מזוזה תשמור עליו אינו אפילו בגדר עשיית מצוה שלא לשמה, דגדר שלא לשמה הוא שעושה המצוה בשביל שכר מצוה (אם שכר גשמי או שכר רוחני) דהיות שהשכר אינו חלק מגוף המצוה אלא הוא ענין צדדי על כן העושה לשם שכר הוי „שלא לשמה“, משא"כ גבי מזוזה שענין השמירה הוא חלק מגוף המצוה ועד שמקום קביעתה תלוי בהכי, לא יתכן לומר שזוהי כוונה שלא לשמה, ואדרבה, זהו רצון התורה שידע האדם ויכוון שקובע על דלתות ביתו מזוזה לשמירה.

ומ"ש הטור ריש הל' מזוזה (לאחר שמבאר כיצד הבית נשמר על ידי המזוזה) „ומכל מקום לא יהא כוונת המקיימה אלא לקיים מצות הבורא ית' שצונו עלי“, אין כוונתו שאסור לכוון שהמזוזה הוי שמירה, אלא פירוש דבריו הוא, דאע"פ שהשמירה היא חלק מגוף המצוה, מכל מקום אדם שאין מגמתו לקיים מצות בוראו אלא מקיים המצוה

שמות מלאכים מראה בעליל שלדעתו הוי קמיע; ואח"כ מוסיף עוד יותר, דגם אם לא הוסיף שמות המלאכים בפנים אלא כתב המזוזה כתיקונה, מכל מקום אין המזוזה „קמיע“ וסגולה לשמירה, אלא היא מצותו של הקב"ה ושמירת המזוזה באה „ממילא“ מקיום המצוה, ואם האדם חושב שהמזוזה היא קמיע לשמירת הבית הרי הוא מכלל הטפשים כו'.

הרמב"ם (הל' עבודה זרה פ"א הי"ב) דהמניחים ס"ת או תפילין על הקטן בשביל שיישן „לא די להם שהם בכלל מנחשים וחוברים אלא שהן בכלל הכופרים בתורה שהן עושין דברי תורה רפואת גוף כו'“, והן הן דברי הרמב"ם כאן גבי מזוזה ש„הן בכלל מי שאין להם חלק לעולם הבא . . שעשו מצוה גדולה . . קמיע של הניית עצמן . . דבר המהנה בהבלי העולם“.

אוצר החכמה

זהיוצא ¹²³⁴⁵⁶⁷ מכל זה, שאדם המכוון בשעת קביעת המזוזה לשם קיום מצות התורה שציונו לקבוע מזוזה על פתח ביתו לשם שמירה, ה"ז קיום מצוה בשלימותה (ואין כאן אפילו חסרון דשלא לשמה).

משא"כ אם מכוונים שהשמירה היא מקיום מצות מזוזה, הרי זה כהמשך דברי הרמב"ם בהל' עבודה זרה שם ד„הבריא שקרא פסוקין כו' שתגן עליו זכות קריאתן כו' הרי זה מותר“, ואדרבה, שם הרי זה רק „מותר“ כי הוי קיום מצוה שלא לשמה (כמו נתינת צדקה על מנת שיחי' בני), משא"כ גבי מזוזה ענין השמירה הוא חלק ממצות מזוזה ובמילא זהו חלק מכוונת המצוה בעשיית מזוזה שהקב"ה צונו לקבוע מזוזה על פתח ביתו לשמירה, כנ"ל.

והנה בטור יו"ד (סוף סי' רפח) הביא דברי אביו הרא"ש (והוא בסוף הלכות מזוזה שלו): „אבל מבפנים אין להוסיף מאומה ולא לעשות חותמות שנראה כאילו מכוין לעשות לו קמיע לשמירה אלא יעשה המצוה כתיקונה לקיים מאמר הבורא ית' והוא שומרנו והוא יצילנו על יד ימיננו“ – הרי שהרא"ש אכן השמיט שאין לו חלק לעולם הבא ושהוא מכלל הטפשים. ועוד שינה הרא"ש מלשון הרמב"ם, דהרמב"ם כתב „שאלו הטפשים לא די להם שבטלו המצוה“, והרא"ש השמיט גם זה.

וזהו גם פירוש דברי הכסף משנה „אין הכי נמי שהמזוזה שומרת הבית כו' לא המלאכים הכתובים בה מבפנים. וגם אין הכוונה בעשייתה לשמור הבית אלא צריך שיכוין לקיום מצות הקב"ה וממילא נמשך שתשמור הבית“, דהנה הכסף משנה בא לפרש דברי הרמב"ם „שעשו מצוה כו' קמיע“, היינו שכל כוונת הכסף משנה היא רק לשלול המחשבה דמזוזה היא קמיע, ועל זה מבאר בשתים: חדא, שהשמירה היא רק המזוזה לא המלאכים (ואם כן זה שהוסיף

ויש לומר דלשיטתייהו אזלי, דהנה הרמב"ם לעיל שם (הלכה ג) פסק שאם „לא דקדק במלא וחסר או שהוסיף מבפנים אפילו אות אחת הרי זו פסולה“, ונמצא שאלו שמוסיפים שמות המלאכים

(וכמו שאנו מוסיפים שם שד"י מבחורין ואין זה מגרע כלל ממצות מזוזה), ולכן כתבו שמכל מקום אסור להוסיף שמות מלאכים בפנים משום „שנראה כאילו מכויין לעשות לו קמיע לשמירה“, דאף אם באמת אין כוונתו לכך ומכוון לשם מצוה, מכל מקום היות שממעשה זה נראה כאילו מכוון לקמיע לכן אסרו להוסיף מאומה בפנים. אבל ברור שגם אם עושה כן אינו מכלל הטפשים שאין להם חלק לעוה"ב ולכן השמיטו הרא"ש והטור. וק"ל.

ואכתו יש לעיין במי שכתב מזוזה כתיקונה אלא שחושב בדעתו דהוי סתם קמיע, דאע"פ שאין לו חלק לעולם הבא והוא מהטפשים ומהסכלים, מכל מקום לא מצינו שהמזוזה נפסלת רק בגלל כוונה זו, ואם כן יש לומר שגם באופן זה לא מתבטלת שמירת המזוזה. וצ"ע.

פוסלים בכך את המזוזה וזהו שכתב ש„בטלו המצוה“, משא"כ הרא"ש (וכן הטור) לא הביא כלל דברי הרמב"ם שאם מוסיפים בפנים המזוזה פסולה, ורק כתב „מבפנים אין להוסיף מאומה ולא לעשות חותמות כו“, אבל לא כתב שעל ידי זה נפסלה המזוזה, ולשיטתייהו מי שמוסיף שמות מלאכים אפילו בפנים המזוזה לא בטלו המצוה.

ואתי שפיר טעם השינוי בין לשון הרמב"ם והרא"ש, כי לדעת הרמב"ם אלו המוסיפים שמות מלאכים בפנים המזוזה פוסלים את המזוזה, ונמצא שאצלם המזוזה אינה אלא קמיע ממש (שהרי ליכא הכא שום קיום מצוה), ולכן אין להם חלק לעולם הבא, והרי הם מכלל הטפשים והסכלים כו'. משא"כ לדעת הרא"ש והטור שלא בטלו המצוה, אם כן אין הוכחה מהוספת שמות מלאכים בפנים המזוזה שאין מכוונים לקיום מצוה

